

Vilka framtida utmaningar ser lärosätena?

När lärosätena listade sina främsta framtidsutmaningar utkristalliserade sig sex tydliga områden. De utmaningar som ojämförligt flest lärosäten tar upp är digitaliseringen och breddad rekrytering, eller breddat deltagande. Ungefär hälften så många tar upp livslångt lärande. Ett tiotal lärosäten identifierar hållbar utveckling, statusskillnaden mellan utbildning och forskning samt internationalisering som viktiga framtida utmaningar där högskolepedagogisk utveckling kan spela en betydande roll.

Utöver dessa sex utmaningar kan ett par framträdande teman urskiljas, nämligen följande:

- Hög kvalitet i utbildningen och högskolepedagogisk utveckling.
- Behov av nationella insatser för att stödja högskolepedagogisk utveckling och forskning på området.

Sammanställningen

När UKÄ ställde frågan till lärosätena om hur de arbetar med högskolepedagogisk utveckling, fanns även följande framtidsorienterade fråga med: *Utifrån ett ledningsperspektiv och ditt lärosätes verksamhet, vilka är de stora framtidsutmaningarna där högskolepedagogisk utveckling kan spela roll?*

Lärosätena identifierade sammanlagt omkring 80 framtidsutmaningar där högskolepedagogisk utveckling kan spela en roll.

Digitalisering och breddad rekrytering, eller breddat deltagande, är de två områden som ojämförligt flest lärosäten tar upp i sina svar. Omkring 30 lärosäten har med digitalisering i sina svar och något färre har angett breddad rekrytering, eller breddat deltagande. Fyra områden tas upp av omkring 10 lärosäten vardera som framtida utmaningar där högskolepedagogisk utveckling kan spela roll. De är (i fallande ordning): livslångt lärande, hållbar utveckling, statusskillnaden mellan utbildning och forskning samt internationalisering.

En del av de andra utmaningarna som lärosätena angett går att samla inom temaområden. Flera utmaningar överlappar varandra, beroende på vilket perspektiv som anläggs.

Digitalisering som förbättrar lärandet kräver mer incitament för lärarna

Utifrån det trettiotal svar som identifierar digitaliseringen som en framtidsutmaning går det att sammanställa en bild av huvuddragen, även om frågan innehåller en påtaglig komplexitet.

Högskolepedagogisk verksamhet bidrar till lärosätenas förmåga att digitalisera sin verksamhet. Utvecklingen av de anställdas digitala kompetens måste beakta de digitala verktyg som används eller kan användas i verksamheten. Rätt använt kan digitala verktyg ge såväl pedagogiska vinster som tidsbesparing och bättre kommunikationsförutsättningar. Det är en självklarhet att anpassa användningen av digitala verktyg till pedagogiken och inte tvärtom. Ett lärosäte uttrycker det som att digitalisera på ett smart sätt, dvs. där det förbättrar lärandet.

Eldsjälar är fortfarande viktiga för digitaliseringen. Om digitaliserade inslag i undervisningen ska bli naturligt för alla lärare behöver lärosätena nå fler med kompetensutveckling och incitament så att de ska vilja använda relevanta digitala pedagogiska verktyg.

Behovet av förändrade lärmiljöer, både fysiska och virtuella, för mer flexibelt lärande kräver utveckling av både teknik och pedagogik. Ändrade undervisningsmetoder leder även till behov av lokalförändringar, t.ex. fler grupprum, annan teknisk utrustning i lokalerna, samt en del mer tekniktunga undervisningslokaler för studentaktiv och interaktivundervisning. Digitaliseringen kräver mer teknisk kompetens från såväl lärare som studenter och administrativ personal.

Ökad digitalisering av utbildningen ger ökad flexibilitet i tid och rum för studenter och lärare. Flexibiliteten innebär att nya pedagogiska arbetssätt behöver utvecklas med medvetenhet om teknikens möjligheter och begränsningar. Det ställer krav på både lärares digitala pedagogiska kompetens och studenters digitala kompetens.

Studenterna förväntar sig ny teknik i undervisningen och många är förtroga med digitala miljöer och verktyg. Lärosäten ser även ett förändrat beteende hos studenterna, vilket ställer andra krav på lärarens pedagogiska kompetens: studenterna har kort uppmärksamhetstid, söker uppmärksamhet och vill ha en individualisering av utbildningen. Den nya sociala medier-generationen är ovan att ta emot kritik, vilket är svårt att hantera i utbildningar där det kritiska samtalet är centralt (t.ex. i konstnärliga utbildningar).

Det krävs såväl forskning som pedagogisk vidareutbildning om de nya tekniska hjälpmedlen och den pedagogiska kunskapen (som utvecklas parallellt) ska komma till nytta för studenterna och samhället. Forskning

behövs om hur distansutbildning och digitalisering fungerar för mer heterogena studentgrupper.

Dessutom...

- kan högskolepedagogisk utveckling bidra när lärosätet ska genomföra digitalisering och utveckling av distansutbildning
- behöver lärosätena hantera utmaningar och möjligheter som det öppna digitala landskapet medför, t.ex. *open access* och *open educational resources*
- ställer det digitaliserade samhället krav på att högskolans utbildningar förbereder studenterna så att de kan möta utmaningarna med digitaliseringen
- behöver studenterna tillägna sig digital läskunnighet (eng. digital literacy), ett kritiskt tänkande och källkritik, även för sådant som är tillgängligt digitalt
- lyfter digitaliseringen nya studenträttsliga och juridiska frågor
- behövs en analys av fördelar och risker med den växande möjligheten att lagra och behandla studentdata inom s.k. *learning analytics*.

Breddad rekrytering och breddat deltagande – en utmaning som ger mervärden

Från de ungefär tjugofem svaren som identifierar breddad rekrytering och breddat deltagande som en framtidsutmaning går det att sammanställa en bild av huvuddragen.

Lärosätena spelar en allt större roll för integrationen i samhället. Att attrahera presumtiva studenter från alla delar av samhället är en viktig uppgift för landets högskolor och universitet. För att lärosätet ska förbli relevant och attraktivt för en brett sammansatt studentpopulation behövs högskolepedagogiskt utvecklingsarbete. Utbildningarna behöver göras mer relevanta för studenterna oavsett deras tidigare erfarenheter, olikheter och bakgrund.

För att bredda rekryteringen och bredda deltagandet handlar det till exempel om att skapa inkluderande campusmiljöer så att presumtiva studenter ska vilja söka till lärosätets utbildningar. Det räcker inte att enbart förändra ansökningsförfarandet för att nå en bredare studentgrupp. När studenten väl är på plats behöver lärmiljön vara inkluderande så att det skapas en välkomnande och respektfull pedagogisk undervisningsmiljö. En inkluderande lärmiljö kan handla om undervisningsformer som är mer studentcentrerade och studentaktiva än de traditionella och en mer medveten pedagogik. Det ställer större krav på lärarens pedagogiska kompetens och skicklighet, vilket i sin tur ökar lärarnas behov av högskolepedagogisk kompetensutveckling. Ambitionen att bredda deltagandet innebär pedagogiska utmaningar som påverkar lärarens vardag.

Heterogena studentgrupper kräver mer individanpassat högskolepedagogiskt stöd och behovet av olika former av stöd ökar. Det kan handla om bland annat skrivarkonferenser och mentorer. Läraren och studenterna möter också en större bredd på erfarenheter, förkunskaper och färdigheter när studentgruppen blir mer heterogen. Både nationella och internationella studenter har förväntningar utifrån den undervisning och pedagogik som de mött tidigare. Lärosätet måste förhålla sig till de förkunskaper och förutsättningar för lärande och läroprocesser som studenterna har med sig. Breddad rekrytering kanske till och med kan bli normen i framtiden?

Psykisk skörhet blir vanligare och ställer nya krav på lärare och handledare. När studenter med funktionsvariationer av olika slag blir allt fler medför det nya pedagogiska frågeställningar som måste analyseras och hanteras inom sektorn. Det behövs även forskning på området.

Livslångt lärande kräver en annan pedagogik

Från det dryga tiotalet svar som identifierar livslångt lärande som en framtidsutmaning går det att sammanställa en bild av huvuddragen. Bilden ser ungefär ut så här.

Livslångt lärande behövs för den framtida kompetensförsörjningen. Det handlar bland annat om att matcha arbetslivets och samhällets förändrade kvalifikationskrav, uppdatera yrkesfärdigheter och att yrkesväxla. Ett livslångt lärande, där människor återkommer till högskolan för fortbildning och kompetensutveckling under sina arbetsliv, kommer att kräva nya former av högskolepedagogik och mer flexibilitet. Pedagogiken behöver t.ex. fungera för yrkesverksamma, för dem som redan har en högskoleutbildning men vill vidareutbilda sig, för äldre studenter och deltidsstudenter. Även att möta studenterna i deras specifika livssituation kommer att ställa högre krav på läraren. Lärosätets personal behöver högskolepedagogisk kompetensutveckling för att kunna svara upp mot kraven på anpassning och utvecklade undervisningsformer för dem som deltar i livslångt lärande inom högskolan.

Lärosäten ser kopplingar mellan livslångt lärande, breddad rekrytering, digitalisering av utbildningen och studenternas önskemål om flexibilitet i tid och rum. För att göra livslångt lärande tillgängligt och intressant för fler behöver utbildningsstrukturen ändras till ett mer flexibelt utbildningsutbud där det är lättare att bygga på och kombinera utbildningar. Kraven på relevanta kurser och utbildningsprogram skulle också öka.

Validering av yrkeserfarenhet och tidigare utbildning blir även i framtiden en viktig fråga och en utmaning.

Såväl tillgången till livslångt lärande som utbildningsstrukturen och lärarnas högskolepedagogiska kompetens i mötet med dessa studenter ser lärosäten som strategiska frågor och strategiska vägval.

Undervisning om hållbar utveckling ställer lärare inför nya utmaningar

Utifrån de cirka tio svar som identifierar hållbar utveckling som en framtidsutmaning går det att sammanställa en bild av huvuddragen.

Lärosätena behöver ta tillvara på studenternas ökande intresse för miljö, jämställdhet, sund mathållning etc. Agenda 2030 och hållbar utveckling ställer nya krav på utbildningar, både till form och till innehåll. Lärare behöver utbildas och utrustas med verktyg för att kunna integrera hållbarhetsmålen i kurser. Högskolepedagogisk utveckling kan till exempel bidra till att stärka sambandet mellan utbildning och demokrati.

Lärosätena menar att framtidens arbetsmarknad och samhälle kommer att efterfråga nya färdigheter hos studenterna på grund av behovet av hållbar utveckling. Det kommer till exempel att behövas medarbetare med förmåga att lösa komplexa problem kopplade till klimat, hållbarhet, jämställdhet, social rättvisa, och mänskliga rättigheter. Flera av samhällsutmaningarna, och behovet av innovation, kräver att utbildningarna arbetar över disciplinränserna, vilket medför att även sättet att undervisa behöver förändras. Dessutom ställer samhällsutmaningar som är svårdefinierade, konfliktfyllda och kontextberoende (s.k. wicked problems) extra höga krav på pedagogisk medvetenhet och kunskap hos läraren. För att undervisa om sådana utmaningar krävs en ny typ av lärarroll som innehåller en bred repertoar av arbetsformer och verktyg, och studenten behöver vara en mer central aktör i lärandet.

Många lärare känner osäkerhet om hur de kan tänka kring hållbar utveckling i undervisningen.

Slutligen, det pedagogiska utvecklingsarbetet hämtar inspiration och kunskap från andra studiekulturer, vilket förutsätter resor. Hur kan och bör lärosätet fortsätta ett sådant arbete i kombination med ökade krav på hållbarhet och ett mer miljövänligt tankesätt?

Utbildningens lägre status påverkar lärarnas pedagogiska kompetensutveckling

Utifrån de cirka tio svar som identifierar den lägre status som utbildning har gentemot forskning inom högskolans verksamhet som en framtidsutmaning, går det att sammanställa en bild av huvuddragen.

Generellt är det en utmaning att arbeta för att akademins samtliga uppgifter – utbildning, forskning, samverkan – ska värderas likvärdigt.

En framtidsutmaning är att den pedagogiska utvecklingen ska uppfattas och värderas som en självklar del i det löpande arbetet i alla delar av organisationen, både på lärarnivå och på ledningsnivå. Det upprepas i svaren att det ska vara lika meriterande att undervisa som att forska, men att det inte fungerar så i praktiken. När lärarprofessionen definieras och värderas mer utifrån vetenskaplig skicklighet än pedagogisk skicklighet försvagas incitamentet för pedagogisk utveckling bland lärarna.

Det är stora skillnader i undervisningsplikt mellan lärosäten och kompensationen för undervisningsuppdraget varierar mycket mellan lärosätena. Det innebär att förutsättningarna för det pedagogiska uppdraget ser olika ut beroende på vid vilket lärosäte läraren är anställd, och därmed varierar också möjligheterna till pedagogisk fortbildning.

Det behövs ett nytt förhållningssätt till hur pedagogiska meriter redovisas och bedöms som går utöver uppräknade kurser som en sökande har utvecklat eller undervisat på. Högskolepedagogisk utveckling kan spela en viktig roll i att stödja lärarna både i hur de redovisar sina meriter och i att utveckla sina högskolepedagogiska kompetenser. Pedagogiska meriteringsmodeller kan användas för att strategiskt arbeta för att höja utbildningens status och som incitament för lärarna att satsa på undervisning. Det behöver skapas lektorat med utbildningsfokus. För att verkligen höja statusen är det dock nödvändigt att på nationell nivå utlysa pedagogiska utvecklingsmedel.

Högskolepedagogisk utveckling är en förutsättning för tydliga karriärvägar och framtida kompetensförsörjning. Här spelar även lärarförslagsnämnder och rekryteringsgrupper en viktig roll. Hur kan stödet till dem utvecklas när det gäller bedömningen av pedagogiska meriter?

Internationalisering har konsekvenser för högskolepedagogisk utveckling

Utifrån de cirka tio svar som identifierar internationalisering som en framtidsutmaning går det att sammanställa en bild av huvuddragen.

Internationalisering är en viktig del av ett lärosätens uppdrag och innehåll. Det handlar om såväl inresande och utresande studenter som internationalisering på hemmaplan. Båda typerna av internationalisering har konsekvenser för högskolepedagogisk utveckling.

Internationalisering medför nya pedagogiska utmaningar för lärarna. Lärosätena nämner att kompetenser för lärande i globala lärandemiljöer är en framtidsutmaning. En fortsatt utveckling av internationella klassrum behövs. Högskolepedagogik med ett internationellt perspektiv är nödvändig för att bland annat möta inresande studenter och invandrad arbetskraft. När andelen internationella studenter ökar, ökar också spridningen av förkunskaperna, vilket är en annan typ av utmaning.

Olika modeller för internationellt utbildningssamarbete behöver utvecklas såväl online som på campus.

Även hög kvalitet i utbildningen och behov av nationella insatser för pedagogisk utveckling är framtidsutmaningar

Utöver dessa sex största utmaningar kan ett par framträdande teman urskiljas i svaren.

- **Hög kvalitet i utbildningen och högskolepedagogisk utveckling**

Lärosätenas svar handlar bland annat om att bättre koppla högskolepedagogiken till hur lärosätena upprätthåller kvaliteten i utbildningen mot bakgrund av högskolans ändrade villkor och uppdrag (t.ex. fler studenter, mer heterogena studentgrupper, mindre lärarledd tid och lärare som inte anpassar sig till de nya förutsättningarna). Institutioner efterfrågar pedagogiskt stöd för att skapa strategier för att bibehålla hög kvalitet i undervisningen trots minskade ekonomiska ramar och en situation där lärares arbetsbörda ökar. Det handlar även om att kvalitetsutveckling och kvalitetsgranskning medför åtgärder som kräver omfattande pedagogisk kompetens. En annan aspekt är morgondagens krav på den högre utbildningen och att kvalitetsarbetet inte bara ska säkra kvaliteten utifrån dagens behov, utan även inkludera förnyelse.

- **Behov av nationella insatser för att stödja högskolepedagogisk utveckling och forskning på området**

Lärosätenas svar handlar bland annat om att det saknas en nationell samordning av det högskolepedagogiska arbetet och att det systematiska arbetet med de högskolepedagogiska frågorna på nationell nivå måste återupprättas. Ett nationellt organ behövs som stimulerar forskning och systematisk kunskapsuppbyggnad. Det finns även behov av resurser nationellt till utvecklingsarbete som överskrider lokala önskemål eller som är experimentellt.